

інтегративності, культурного розвитку та професійного зростання. Зроблено висновок про те, що німецькі освітні програми підготовки вчителів іноземних мов відповідають потребам сьогодення щодо комплексного застосування знань, здобутих під час професійної педагогічної підготовки.

Ключові слова: мовна освіта, вчитель іноземної мови, філолог, професійна підготовка, концепція, Німеччина, Україна.

Иконникова М. В. Профессиональная подготовка учителей иностранных языков в Германии: концептуальные основы

Статья посвящена проблеме профессиональной подготовки учителя иностранного языка в Германии в контексте концептуальных основ. Выяснено, что требования к профессиональной подготовке и переподготовке учителей иностранных языков актуализируют потребность в подготовке современных и конкурентоспособных специалистов, способных обновлять содержание современного образовательного процесса. Отмечено, что профессиональная подготовка учителей иностранных языков в Германии базируется на принципах непрерывности, интегративности, культурного развития и профессионального роста. Сделан вывод о том, что немецкие образовательные программы подготовки учителей иностранных языков соответствуют современным требованиям к комплексному применению знаний, полученных во время профессиональной педагогической подготовки.

Ключевые слова: языковое образование, учитель иностранного языка, филолог, профессиональная подготовка, концепция, Германия, Украина.

УДК 316.61-047.22:001.101

Курінна Л. В.

ТЕОРЕТИЧНИЙ АНАЛІЗ СУТНОСТІ ТЕРМІНА «СОЦІОКУЛЬТУРНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ»

У статті надано результати теоретичного аналізу сутності терміна «соціокультурна компетентність». Розглянуто дефініції основоположних для дослідження понять «компетентність» і «соціокультурна компетентність» з позицій різних науковців, на їх основі сформульовано авторські визначення цих термінологічних одиниць. Проаналізовано ознаки, види, характеристики та структурні компоненти соціокультурної компетентності, запропоновані вітчизняними та зарубіжними вченими; здійснено спробу їх порівняти, виділити спільне та відмінне, узагальнити, висвітлити доцільність їх розгляду в контексті дослідження. Особливу увагу акцентовано на компонентному складі досліджуваного виду компетентності, а саме: розглянуто різні підходи дослідників до цього питання, розкрито сутність запропонованих ними компонентів, виявлено спільні думки щодо обов'язкових складників соціокультурної компетентності.

Ключові слова: соціальний, культурний, компетентність, соціокультурна компетентність, знання, вміння, навички, якості.

На сучасному етапі розвитку суспільства все більшої актуальності набуває проблема формування соціокультурної компетентності особистості. Кожній розвиненій державі потрібні громадяни, які будуть компетентними у різних сферах життя, особливо в соціальній і культурній. Це вимагає від них володіння низкою знань, умінь, навичок, особистісних характеристик, таких як загальна освіченість, вміння знаходити спільну мову з навколишніми, здатність до конструктивної взаємодії та співпраці з ними, прагнення до самоосвіти, самопізнання та самореалізації у соціумі, креативний підхід до виконання будь-яких справ, здатність дотримуватись загальноприйнятих норм, знання особливостей культури, традицій, звичаїв різних народів, толерантне та відкрите ставлення до представників інших національностей тощо.

Про актуальність проблеми формування соціокультурної компетентності особистості свідчать нормативно-правові документи: Закон України «Про освіту» (2017 р.) та «Національна стратегія розвитку освіти в Україні на період до 2021 р.» (2013 р.).

Відповідно до Закону України «Про освіту» (2017 р.), «метою освіти є всебічний розвиток людини як особистості та найвищої цінності суспільства, її талантів, інтелектуальних, творчих і фізичних здібностей, формування цінностей і необхідних для успішної самореалізації компетентностей, виховання відповідальних громадян, які здатні до свідомого суспільного вибору та спрямування своєї діяльності на користь іншим людям і суспільству, збагачення на цій основі інтелектуального, економічного, творчого, культурного потенціалу Українського народу, підвищення освітнього рівня громадян задля забезпечення сталого розвитку України та її європейського вибору» [11].

У «Національній стратегії розвитку освіти в Україні на період до 2021 р.» (2013 р.) зазначено, що «система освіти повинна забезпечувати формування особистості, яка усвідомлює свою належність до українського народу, європейської цивілізації, орієнтується в реаліях і перспективах соціокультурної динаміки, підготовлена до життя в постійно змінюваному, конкурентному, взаємозалежному світі» [10].

Дослідженню проблеми формування соціокультурної компетентності особистості присвятили свої наукові праці О. Базилевська [1], Л. Вольнова [2], К. Дворак [3], Т. Жукова [4], Л. Кнюх [5], Н. Муравйова [8], А. Полснова [9], І. Процюк [12], А. Сафонов [13], Т. Фоменко [14; 15], М. Safina [16] та інші вчені.

Науковцями було розглянуто різні аспекти зазначеної проблеми. Дефініції терміна «соціокультурна компетентність» запропонували Т. Жукова [4], Л. Кнюх [5], Н. Муравйова [8], Т. Фоменко [14] та інші дослідники. Аналіз процесу становлення, формування та розвитку соціокультурної компетентності особистості здійснили у своїх працях О. Базилевська [1], К. Дворак [3], Т. Жукова [4], Л. Кнюх [5], А. Поленова [9], І. Процюк [12], А. Сафонов [13], Т. Фоменко [15], М. Safina [16]. Суб'єктами проведених вченими досліджень стали учні загальноосвітньої школи (Л. Кнюх [5]), учні з порушенням слуху (О. Базилевська [1]), молодь, яка навчається (А. Поленова [9]), майбутні фахівці системи діяльності «людина – людина» (Л. Вольнова [2]), студенти технічного закладу вищої освіти (К. Дворак [3]), майбутні аграрії (Т. Фоменко [15]), майбутні вчителі (Т. Жукова [4]), молоді спеціалісти в системі післядипломної освіти (А. Сафонов [13]). Науковцями було визначено різні засоби, спрямовані на вирішення досліджуваної нами проблеми, а саме: образотворче мистецтво (О. Базилевська [1]), іноземну мову (Л. Кнюх [5], М. Safina [16]), письмову комунікацію (А. Поленова [9]), гуманітарні дисципліни (Т. Фоменко [15]) тощо. Також дослідниками було здійснено аналіз ознак соціокультурної компетентності (К. Дворак [3], І. Процюк [12]), її видів (А. Сафонов [13]), характеристик (А. Поленова [9]) і структурних компонентів (О. Базилевська [1], Л. Вольнова [2], Н. Муравйова [8], Т. Фоменко [15], М. Safina [16]).

Вивчення наукової літератури показало, що теоретичний аналіз сутності поняття «соціокультурна компетентність» намагалось здійснити багато вчених, проте у їхніх поглядах відсутня єдина позиція щодо визначення та суттєвих характеристик цього терміна. Це зумовило виникнення необхідності подальшого розроблення досліджуваного питання та вибір теми статті.

Мета статті – здійснити теоретичний аналіз сутності терміна «соціокультурна компетентність».

Перш ніж розпочати теоретичний аналіз сутності терміна «соціокультурна компетентність», зупинимось на дефініціях базових понять, які становлять основу дослідження.

Ключовими термінами теоретичного дослідження є «компетентність» і «соціокультурна компетентність».

Як зазначено в Законі України «Про освіту» (2017 р.), компетентність – динамічна комбінація знань, умінь, навичок, способів мислення, поглядів, цінностей, інших особистих якостей, що визначає здатність особи успішно соціалізуватися, провадити професійну та/або подальшу навчальну діяльність [11]. Це поняття поєднує в собі багато важливих складників, якими має володіти кожна особистість, оскільки вони сприяють її успішній соціалізації та самореалізації в суспільстві.

Дослідник О. Марущак визначає компетентність як інтегровану якість особистості, здатність продуктивно виконувати діяльність у певних соціально-значущих сферах, на основі здобутих знань, умінь, навичок, досвіду, ставлень і цінностей [7, с. 104].

Ми під «компетентністю» розуміємо якість особистості, яка дає змогу людині використовувати набуті знання, вміння та навички на практиці, в різних життєвих ситуаціях [6, с. 161].

Ще одним базовим терміном, на якому варто акцентувати увагу, є «соціокультурна компетентність». Вітчизняними та зарубіжними науковцями було запропоновано значну кількість визначень цього поняття, проте ми зупинимось лише на тих, які становлять найбільший інтерес для дослідження.

На думку Т. Жукової, соціокультурна компетентність – інтегративна властивість особистості, що характеризує її теоретичну та практичну готовність до соціокультурної діяльності, вираженої в особистісно-усвідомленому позитивному ставленні до неї, в наявності глибоких і міцних знань і умінь, спрямованих на вирішення соціокультурних завдань [4, с. 33]. Дослідник наголошує на тому, що це поняття є інтегративним, тобто поєднує в собі декілька різних аспектів. Аналізуючи досліджуваний термін, вона акцентує увагу не лише на теоретичній готовності особистості до соціокультурної діяльності, але й на практичній, що є надзвичайно важливою якістю кожної сучасної людини.

Дослідник Т. Фоменко трактує соціокультурну компетентність як якісну характеристику особистості, що базується на сукупності набутих знань соціальних і культурних сфер життя, ціннісних орієнтацій; здатність і готовність до міжкультурного спілкування з носіями інших мов і культур [14, с. 153]. Ця дефініція відображає дві ключові характеристики досліджуваного поняття, а саме: знання соціальних і культурних сфер життя, здатність і готовність до спілкування з представниками інших культур. Унаслідок такого спілкування особистість набуває певного соціального та життєвого досвіду, що сприяє підвищенню в неї рівня сформованості соціокультурної компетентності [6, с. 164].

Л. Кнюх вважає, що соціокультурна компетентність – знання про національні та культурні особливості країни, мова якої вивчається, норми поведінки в мовному середовищі та вміння адаптувати своє мовлення до цих норм поведінки та соціокультурного контексту комунікації [5]. Автор розглядає соціокультурну компетентність під кутом знань і умінь, які є ключовими характеристиками терміна «компетентність» узагалі. У вищезазначеній дефініції зосереджено увагу на знаннях національних і культурних особливостей країни, мову якої особа вивчає. І тільки на основі наявних знань людина дотримується поведінкових норм, прийнятих у конкретному середовищі, та пристосовує своє мовлення до них.

Узагальнюючи вищевикладене, ми даємо власну дефініцію досліджуваного поняття. На нашу думку, соціокультурна компетентність – це якість особистості, яка визначає рівень її соціального та культурного розвитку: володіння загальною культурою, знання культурної спадщини свого народу, вміння проявляти ініціативу в будь-яких справах, здатність до активної суспільно-корисної діяльності. У цьому визначенні ми

зробили акцент на соціальному та культурному рівнях розвитку особистості, оскільки вони є основними складниками досліджуваного виду компетентності [6, с. 164].

У рамках теоретичного аналізу сутності терміна «соціокультурна компетентність» розглянемо її ознаки, види, характеристики та структурні компоненти.

Ознаки соціокультурної компетентності виокремили у своїх наукових працях дослідники К. Дворак та І. Процюк. Учений К. Дворак у своїй дисертації зазначає, що суттєвими ознаками соціокультурної компетентності є володіння знаннями в галузі таких соціально значущих феноменів, як особистість, суспільство, культура; володіння культурними нормами міжособистісної взаємодії, яке виражається у ставленні до інших, повазі до людської особистості, її гідності та прав, розумінні та прийнятті відмінностей між людьми в культурі [3, с. 29–30]. І. Процюк, здійснивши аналіз наукової літератури, виділив такі ознаки соціокультурної компетентності: психологічна мобільність, комунікабельність, соціальна адаптивність і культурна толерантність індивіда; готовність до соціокультурної діяльності, сформовані ціннісні орієнтації особистості, готовність до ведення діалогу; уміння розуміти соціальний контекст професійної діяльності; здатність людини адаптуватися та інтегруватися в соціумі [12, с. 110]. Отже, науковці відстоюють різні позиції щодо ознак, притаманних такому явищу, як «соціокультурна компетентність». К. Дворак акцентує увагу на володінні особистістю певними знаннями та культурними нормами, прийнятими в суспільстві. І. Процюк визначає комплекс ознак, за допомогою яких можна охарактеризувати досліджуване нами поняття, а саме: певні особистісні якості, уміння, ціннісні орієнтації, готовність і здатність людини до здійснення певної діяльності. На нашу думку, зазначені підходи взаємодоповнюють один одного, оскільки неможливо розглядати знання та культурні норми окремо від інших особистісних характеристик, таких як уміння, якості, здатності тощо.

У контексті теоретичного дослідження доцільно зосередити увагу на видах і характеристиках соціокультурної компетентності.

Науковець А. Сафонов вважає, що є такі види соціокультурної компетентності:

- інтелектуальна компетентність, пов'язана з ерудицією, інформованістю, вміннями інтелектуальної діяльності;
- комунікативна компетентність, яка передбачає культуру спілкування, володіння засобами передачі та обміну інформацією;
- культурологічна компетентність, яка передбачає залучення до культурних цінностей, до культури міжособистісної взаємодії;
- загальнокультурна компетентність, яка передбачає національний менталітет, етнопсихологію, орієнтацію в культурних цінностях [13, с. 51–52].

Зважаючи на це, можемо дійти висновку, що соціокультурну компетентність можна розподілити на декілька більш вузьких видів, кожен з яких дає змогу охарактеризувати особистість у різних аспектах: інтелектуальної діяльності, комунікативної, загальної або національної культури.

Учений А. Поленова вважає, що соціокультурна компетентність містить такі характеристики:

- обізнаність у широкому колі проблем, зокрема глобальних, національних, регіональних;
- здатність до обґрунтування причин виникнення проблем, готовність до їх аналізу;
- готовність до вирішення виявлених проблем; усвідомлення проблем соціальної діяльності, розкриття причин їх виникнення, вибір адекватних методів;
- прагнення до освоєння культурно-освітнього простору через освоєння ціннісних орієнтирів в різних галузях культури, використання культурно-освітнього середовища, засобів, які розширюють культурний простір;
- формування бази теоретичних знань і вмінь для самостійних, оцінювальних суджень у різних галузях культури через вивчення понять, теорій, фактів, дат, імен, подій, що відображають етапи розвитку культури;
- формування вмінь орієнтуватися у значній кількості сучасної інформації, вивчення різноманітних видів джерел, вміння їх використовувати для вирішення завдань пізнавальної діяльності [9, с. 71–72].

Отже, соціокультурну компетентність можна охарактеризувати за допомогою таких ключових понять: «обізнаність», «здатність», «готовність», «вміння». Проаналізувавши та узагальнивши характеристики досліджуваного нами терміна, які запропонувала А. Поленова, можемо виділити з них 4 основні, якими, на нашу думку, має володіти кожна особистість із високим рівнем соціокультурної компетентності: 1) здатність орієнтуватися у проблемах (обізнаність у проблемах, їх усвідомлення, розкриття причин виникнення, готовність до їх аналізу та вирішення); 2) освоєння культурно-освітнього простору; 3) наявність теоретичних знань і вмінь для формування власного погляду щодо культури; 4) вміння працювати з інформацією.

Здійснення теоретичного аналізу будь-якого поняття є неможливим без виявлення та розгляду його структурних компонентів. І термін «соціокультурна компетентність» не є винятком. Складники досліджуваного нами поняття розглядало багато науковців, тому зупинимось на положеннях деяких із них.

Л. Вольнова виділяє такі складники соціокультурної компетентності, як:

- соціальний (передбачає здатність до співпраці, уміння вирішувати проблеми в різних життєвих ситуаціях, навички взаєморозуміння, соціальні й громадянські цінності та вміння, мобільність у різних соціальних умовах, вміння визначати особисті ролі в суспільстві тощо);
- культурний (сприяє розумінню відмінностей, готовності жити у згоді з людьми інших культур, мов, релігій тощо);

- комунікативний (визначає комунікативні здібності людини, її вміння спілкуватися з різними людьми, серед яких вона перебуває);
- інтерактивний (передбачає усвідомлення необхідності побудови соціального процесу на основі взаємодії його основних суб'єктів);
- фасилітативний (передбачає володіння системою знань у галузі педагогічної фасилітації, методами та прийомами здійснення фасилітативної діяльності та наявність позитивного досвіду такої діяльності);
- рефлексивний (може бути визначений як володіння системою знань у галузі психолого-педагогічної рефлексії);
- перцептивний (в основі має психологічні знання про особистісні та характерологічні детермінанти й індикатори, що виявляються в діяльності, поведінці, відносинах і спілкуванні) [2, с. 141].

Як бачимо, дослідник надає досить широкий перелік компонентів, які входять до складу досліджуваного терміна.

Дещо іншу думку щодо компонентного складу соціокультурної компетентності висловлює Н. Муравйова. На її думку, у складі досліджуваного нами виду компетентності мають бути такі компоненти:

- когнітивно-інформаційний (знання про культуру своєї та інших країн, вміння користуватись інформацією);
- змістоутворюючо-аксіологічний (осмислене ставлення до інформації, розуміння, толерантність, ціннісне ставлення до культури, рефлексія, мотивація);
- комунікативно-діяльнісний (вміння та готовність вступати в контакт, знання технік і прийомів спілкування, соціальна мобільність, самостійність, креативність, творчість) [8, с. 141].

Учений надає більш згруповану та узагальнену інформацію щодо складників соціокультурної компетентності. Вона виділяє меншу кількість компонентів, порівняно з Л. Вольною, проте пропонує значно більше показників, за допомогою яких можна охарактеризувати зазначений вид компетентності.

Проаналізувавши літературні джерела, О. Базилевська визначила такий склад соціокультурної компетентності:

- соціокультурні знання про духовні цінності, культурні традиції;
- відповідні уміння та навички під час реалізації певних завдань;
- особистісне ставлення до фактів культури [1, с. 36].

Отже, дослідник визначає складники досліджуваного поняття, беручи за основу визначення компетентності взагалі. Вона виділяє у складі соціокультурної компетентності знання, уміння, навички, які є базовими характеристиками терміна «компетентність», пропускає їх через призму духовних цінностей і традицій та доповнює цей перелік ставленням особистості до культури.

Зарубіжний учений М. Safina вважає, що соціокультурна компетентність містить такі компоненти:

- лінгвокультурний – знання лексичних предметів із соціокультурною семантикою;
- соціолінгвістичний – знання мовних особливостей соціальних класів, різних поколінь, статей, соціальних груп;
- культурний – знання культурних особливостей країн, мови яких вивчаються, їхніх звичок, традицій, норм поведінки, етикету та вміння їх правильно розуміти й використовувати в процесі спілкування, залишаючись носієм іншої культури [16, с. 81].

Бачимо, що погляди дослідника є подібними до тих, що запропонувала О. Базилевська. Ця спільність проявляється в тому, що М. Safina у своєму дослідженні також базується на дефініції «компетентність» і відповідно до неї виділяє у компонентному складі соціокультурної компетентності знання, вміння та навички, якими має володіти особистість у галузі соціокультури.

Розглянувши запропоновані науковцями підходи щодо компонентного складу соціокультурної компетентності, можемо констатувати, що з цього питання відсутня єдина, загальноприйнята у науковому обігу позиція. Спільним у поглядах деяких дослідників є те, що вони зараховують до структурних складників соціокультурної компетентності знання, вміння та навички, що є основоположними поняттями терміна «компетентність». Також учені акцентують увагу на соціальному, культурному та комунікативному аспектах і розглядають їх як обов'язкові компоненти досліджуваного виду компетентності.

Аналізуючи питання компонентного складу соціокультурної компетентності, доцільно зупинитись на ще одному підході, який пропонує Т. Фоменко. Дослідник розглядає зазначену проблему дещо з іншого ракурсу, відмінного від тих, що були висунуті іншими вченими. У своїй дисертації Т. Фоменко на основі аналізу поглядів різних науковців узагальнила перелік особистісних якостей та акцентувала увагу на їх важливості у структурі соціокультурної компетентності. До таких якостей належать:

- особистісна спрямованість, індивідуальна культура;
- соціальна активність, моральність;
- відкритість і терпимість;
- емпатія (взаєморозуміння) та толерантність (терпимість до чужого способу життя, поведінки, традицій, вірувань), тактовність, здатність до рефлексії;
- соціальна адаптивність, психологічна мобільність і комунікабельність;
- здатність адаптуватися та інтегруватися в соціумі [15, с. 32–33].

Отже, вчений розглядає компонентний склад соціокультурної компетентності в аспекті обов'язкових особистісних якостей, якими має володіти людина. Деякі із запропонованих нею якостей є подібними до розглянутих іншими дослідниками складників зазначеного виду компетентності (індивідуальна культура, толерантність, рефлексія, мобільність, комунікабельність тощо).

Зважаючи на те, що соціокультурна компетентність може містити у своєму складі значну кількість різних компонентів, можна зробити висновок про багатоаспектність цього поняття.

Отже, нами було здійснено теоретичний аналіз сутності терміна «соціокультурна компетентність». У процесі дослідження нами розглянуто дефініції базових понять, таких як «компетентність» і «соціокультурна компетентність», запропоновано власні визначення термінів, проаналізовано ознаки, види, характеристики та структурні компоненти соціокультурної компетентності з погляду різних дослідників.

Ознаками соціокультурної компетентності є такі: володіння знаннями в галузі таких соціально значущих феноменів, як особистість, суспільство, культура; володіння культурними нормами міжособистісної взаємодії (К. Дворак); психологічна мобільність, комунікабельність, соціальна адаптивність і культурна толерантність індивіда; готовність до соціокультурної діяльності, сформовані ціннісні орієнтації особистості, готовність до ведення діалогу; уміння розуміти соціальний контекст професійної діяльності; здатність людини адаптуватися та інтегруватися в соціумі (І. Процюк). До видів соціокультурної компетентності зараховують інтелектуальну, комунікативну, культурологічну та загальнокультурну (А. Сафонов). Серед основних характеристик досліджуваного виду компетентності можна виділити такі: здатність орієнтуватися у проблемах (обізнаність у проблемах, їх усвідомлення, розкриття причин виникнення, готовність до їх аналізу та вирішення), освоєння культурно-освітнього простору, наявність теоретичних знань і вмінь для формування власної думки щодо культури, вміння працювати з інформацією тощо (А. Поленова).

Щодо компонентного складу соціокультурної компетентності, то серед науковців немає єдиної, загальноприйнятої думки. Л. Вольнова вважає, що складниками зазначеного виду компетентності є соціальний, культурний, комунікативний, інтерактивний, фасилітаційний, рефлексивний і перцептивний; Н. Муравйова виділяє у складі соціокультурної компетентності когнітивно-інформаційний, змістоутворюючо-аксіологічний і комунікативно-діяльнісний компоненти; на думку О. Базилевської, до складу зазначеного виду компетентності входять соціокультурні знання про духовні цінності, культурні традиції, відповідні уміння та навички під час реалізації певних завдань, особистісне ставлення до фактів культури; М. Сафіна як складники соціокультурної компетентності розглядає лінгвокультурний, соціолінгвістичний і культурний; Т. Фоменко у структурі цього виду компетентності розглядає такі якості, як особистісна спрямованість, індивідуальна культура, соціальна активність, моральність, відкритість, терпимість, емпатія, толерантність, тактовність, здатність до рефлексії, соціальна адаптивність, психологічна мобільність, комунікабельність, здатність адаптуватися та інтегруватися в соціумі.

Здійснене нами теоретичне дослідження не вичерпує всіх аспектів проблеми визначення сутності терміна «соціокультурна компетентність» і не претендує на завершеність, що зумовлює доцільність її подальшого розроблення.

Використана література:

1. Базилевська О. О. Формування соціокультурної компетентності в учнів з порушенням слуху засобами образотворчого мистецтва: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.03 / Базилевська Оксана Олександрівна. – Київ, 2017. – 242 с.
2. Вольнова Л. М. Соціокультурна компетентність як складова підготовки студентів – майбутніх фахівців системи діяльності «людина-людина» / Л. М. Вольнова // Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія № 12. Психологічні науки: зб. наук. праць. – Київ: НПУ імені М. П. Драгоманова, 2009. – Вип. 28 (52). – С. 137–145.
3. Дворак Е. В. Педагогические условия становления социокультурной компетентности студентов технического вуза: дисс. ... канд. пед. наук: 13.00.01 / Дворак Екатерина Валерьевна. – Иркутск, 2006. – 196 с.
4. Жукова Т. А. Педагогическая технология формирования социокультурной компетентности будущих учителей: дисс. ... канд. пед. наук: 13.00.08 / Жукова Татьяна Анатольевна. – Самара, 2007. – 202 с.
5. Кнюх Л. П. Теоретичні передумови формування соціокультурної компетентності учнів загальноосвітньої школи в процесі вивчення іноземної мови [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ito.vspu.net/konference15/15_11/Кнux.pdf.
6. Курінна Л. В. Соціокультурна компетентність: дефінітивний аналіз поняття / Л. В. Курінна // Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах: зб. наук. пр. / Редкол.: Т. І. Сущенко (голов. ред.) та ін. – Запоріжжя, 2017. – Вип. 52 (105). – С. 159–168.
7. Марушак О. М. Поняття компетентності у педагогічній діяльності / О. М. Марушак // Креативна педагогіка: наук.-метод. журнал / Академія міжнародного співробітництва з креативної педагогіки «Полісся». – Житомир, 2016. – Вип. 11. – С. 97–108.
8. Муравьева Н. Г. Понятие социокультурной компетенции в современной науке и образовательной практике / Н. Г. Муравьева // Вестник Тюменского государственного университета. – 2011. – № 9. – С. 136–143.
9. Поленова А. Ю. Формирование социокультурной компетентности учащейся молодежи средствами письменной коммуникации: дисс. ... канд. пед. наук: 13.00.05 / Поленова Анна Юрьевна. – Ростов-на-Дону, 2006. – 194 с.
10. Про Національну стратегію розвитку освіти в Україні на період до 2021 р.: Указ Президента України від 25 червня 2013 р. № 344/2013 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/344/2013>.
11. Про освіту: Закон України від 5 вересня 2017 р. № 2145-VIII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>.
12. Процюк І. Є. Формування соціокультурної компетентності особистості в науковій літературі / І. Є. Процюк // Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. Педагогічні науки: науковий журнал / Голов. ред. П. Ю. Саух; відп. ред. Н. А. Сейко; відп. секр. Н. П. Бірук. – Житомир: Вид-во Житомирського держ. ун-ту імені І. Франка, 2016. – Вип. 3 (85). – С. 107–113.

13. Сафонов А. Н. Развитие социокультурной компетентности молодых специалистов в системе послевузовского образования: дисс. ... канд. пед. наук: 13.00.05 / Сафонов Анатолий Николаевич. – Москва, 2006. – 141 с.
14. Фоменко Т. М. Визначення поняття «соціокультурна компетентність» у сучасній парадигмі вищої освіти / Т. М. Фоменко // Засоби навчальної та науково-дослідної роботи: зб. наук. праць / За заг. ред. проф. В. І. Євдокимова і проф. О. М. Микутюка; Харк. нац. пед. ун-т імені Г. С. Сковороди. – Вип. 42. – Харків: ХНПУ імені Г. С. Сковороди, 2014. – С. 149–156.
15. Фоменко Т. М. Формування соціокультурної компетентності майбутніх аграріїв у процесі вивчення гуманітарних дисциплін: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 / Фоменко Тетяна Миколаївна. – Харків, 2018. – 332 с.
16. Safina M. S. Formation of Socio-Cultural Competence in Foreign Language Teaching / M. S. Safina // Procedia – Social and Behavioral Sciences. – 2014. – Vol. 136. – P. 80–83.

References:

1. Bazylevska O. O. Formuvannia sotsiokulturnoi kompetentnosti v uchniv z porushenniam slukhu zasobamy obrazotvorchoho mystetstva [Formation of the sociocultural competence in students with hearing impairment by means of fine art]: dys. ... kand. ped. nauk: 13.00.03. – Kyiv, 2017. – 242 s. [in Ukrainian].
2. Volnova L. M. Sotsiokulturna kompetentnist yak skladova pidhotovky studentiv – maibutnikh fakhivtsiv systemy diialnosti «liudyna – liudyna» [Sociocultural competence as a part of students training – future specialists in the «human – human» sphere] / L. M. Volnova // Naukovyi chasopys NPU imeni M. P. Drahomanova. – Seriya № 12. Psykholohichni nauky: zb. nauk. prats'. – Kyiv: NPU imeni M. P. Drahomanova, 2009. – Vyp. 28 (52). S. 137–145 [in Ukrainian].
3. Dvorak Ye. V. Pedagogicheskie usloviya stanovleniya sotsiokulturnoy kompetentnosti studentov tekhnicheskogo vuza [Pedagogical conditions of formation of sociocultural competence of the students of technical college]: diss. ... kand. ped. nauk: 13.00.01. – Irkutsk, 2006. – 196 s. [in Russian].
4. Zhukova T. A. Pedagogicheskaya tekhnologiya formirovaniya sotsiokulturnoy kompetentnosti budushchikh uchiteley [Teaching technology for sociocultural competence of future teachers]: diss. ... kand. ped. nauk: 13.00.08. – Samara, 2007. – 202 s. [in Russian].
5. Kniukh L. P. Teoretychni peredumovy formuvannia sotsiokulturnoi kompetentnosti uchniv zahalnoosvitnoi shkoly v protsesi vyvchennia inozemnoi movy [Theoretical background of sociocultural competence formation in the foreign language learning process of the students of comprehensive secondary school] [Elektronnyi resurs]. Rezhym dostupu: http://ito.vspu.net/konferenc15/15_11/Knux.pdf [in Ukrainian].
6. Kurinna L. V. Sotsiokulturna kompetentnist: definityvnyi analiz poniattia [Sociocultural competence: definitive analysis of the concept]. / L. V. Kurinna // Pedahohika formuvannia tvorchoi osobystosti u vyshchii i zahalnoosvitnii shkolakh : zb. nauk. pr. / Redkol.: T. I. Sushchenko (holov. red.) ta in. – Zaporizhzhia, 2017. – Vyp. 52 (105). – S. 159–168 [in Ukrainian].
7. Marushchak O. M. Poniattia kompetentnosti u pedahohichnii diialnosti [The concept of the competence in the pedagogical activity]. / O. M. Marushchak // Kreatyvna pedahohika: nauk.-metod. zhurnal / Akademiia mizhnarodnoho spivrobotnytstva z kreatyvnoi pedahohiky «Polissia». – Zhytomyr, 2016. – Vyp. 11. – S. 97–108 [in Ukrainian].
8. Muraveva N. G. Ponyatie sotsiokulturnoy kompetentsii v sovremennoy nauke i obrazovatelnoy praktike [The notion of the sociocultural competence in the content of modern science and education]. / N. G. Muraveva // Vestnik Tyumenskogo gosudarstvennogo universiteta. – 2011. – № 9. – S. 136–143 [in Russian].
9. Polenova A. Yu. Formirovanie sotsiokulturnoy kompetentnosti uchashchetsya molodezhi sredstvami pismennoy kommunikatsii [Formation of students' sociocultural competence by means of written communication]: diss. ... kand. ped. nauk: 13.00.05. – Rostov-na-Donu, 2006. – 194 s. [in Russian].
10. Pro Natsionalnu stratehiu rozvytku osvity v Ukraini na period do 2021 r.: Ukaz Prezydenta Ukrainy vid 25 chervnia 2013 r. № 344/2013 [On the National Strategy for the Development of Education in Ukraine until 2021: Decree of the President of Ukraine dated June 25, 2013. No. 344/2013] [Elektronnyi resurs]. Rezhym dostupu: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/344/2013> [in Ukrainian].
11. Pro osvitu: Zakon Ukrainy vid 5 veresnia 2017 r. № 2145-VIII [On Education: Law of Ukraine dated September 5, 2017. No. 2145-VIII] [Elektronnyi resurs]. Rezhym dostupu: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19> [in Ukrainian].
12. Protsiuk I. Ye. Formuvannia sotsiokulturnoi kompetentnosti osobystosti v naukovii literaturi [The formation of personality's sociocultural competence in the scientific literature]. / I. Ye. Protsiuk // Visnyk Zhytomyrskoho derzhavnoho universytetu imeni Ivana Franka. Pedahohichni nauky: naukovyi zhurnal / holov. red. P. Yu. Saukh; vidp. red. N. A. Seiko; vidp. sekr. N. P. Biruk. – Zhytomyr: Vyd-vo Zhytomyrskoho derzh. un-tu imeni I. Franka. – 2016. – Vyp. 3 (85). – S. 107–113 [in Ukrainian].
13. Safonov A. N. Razvitie sotsiokulturnoy kompetentnosti molodykh spetsialistov v sisteme poslevuzovskogo obrazovaniya [Formation of young professionals' sociocultural competence in the system of postgraduate education]: diss. ... kand. ped. nauk: 13.00.05. – Moskva, 2006. – 141 s. [in Russian].
14. Fomenko T. M. Vyznachennia poniattia «sotsiokulturna kompetentnist» u suchasniy paradyhmi vyshchoi osvity [Defining a concept «sociocultural competence» in the modern paradigm of higher education]. / T. M. Fomenko // Zasoby navchalnoi ta nauково-дослідної роботи: зб. наук. праць / За заг. ред. проф. В. І. Євдокимова і проф. О. М. Мукичука; Харк. нац. пед. ун-т імені Г. С. Сковороди. Харків: KhNPU імені Г. С. Сковороди, 2014. – Вип. 42. – С. 149–156 [in Ukrainian].
15. Fomenko T. M. Formuvannia sotsiokulturnoi kompetentnosti maibutnikh ahraryiv u protsesi vyvchennia humanitarnykh dystsyplin [Formation of future agrarians' sociocultural competence in the process of humanitarian disciplines study]: dys. ... kand. ped. nauk: 13.00.04. – Kharkiv, 2018. – 332 s. [in Ukrainian].
16. Safina M. S. Formation of Socio-Cultural Competence in Foreign Language Teaching. / M. S. Safina // Procedia – Social and Behavioral Sciences. – 2014. – Vol. 136. – P. 80–83 [in English].

Куринная Л. В. Теоретический анализ сущности термина «социокультурная компетентность»

В статье представлены результаты теоретического анализа сущности термина «социокультурная компетентность». Рассмотрены дефиниции основополагающих для исследования понятий «компетентность» и «социокультурная компетентность» с точек зрения разных ученых, на их основе сформулированы авторские определения данных терминологических единиц. Проанализированы признаки, виды, характеристики и структурные компоненты социокультурной компетентности, предложенные отечественными и зарубежными учеными; предпринята попытка их сравнить, вы-

делить общее и отличительное, обобщить, осветить целесообразность их рассмотрения в контексте данного исследования. Особое внимание акцентировано на компонентном составе изучаемого вида компетентности, а именно: рассмотрены различные подходы исследователей к данному вопросу, раскрыта сущность предлагаемых ими компонентов, определены общие мнения относительно обязательных составляющих социокультурной компетентности.

Ключевые слова: социальный, культурный, компетентность, социокультурная компетентность, знания, умения, навыки, качества.

Kurinna L. V. Theoretical analysis of the essence of the concept «sociocultural competence»

The article describes the results of theoretical analysis of the essence of the concept «sociocultural competence». In this study, the researchers present the collection of the definitions of the key concepts «competence» and «sociocultural competence» given by the eminent scientists. The author suggests own definition of the concept. The paper presents the analysis of the main features, types, characteristics and structural components of sociocultural competence proposed by native and foreign scientists. The author also attempts to compare the definitions and identify general and differences, generalize and prove the importance of deep analysis of the given concepts for the study. The author pays special attention on the structure of the sociocultural competence, describes the approaches of the scientists to studying components, presents the essence of the structural components of the concept and reveals general opinions on obligatory components of sociocultural competence.

Key words: social, cultural, competence, sociocultural competence, knowledge, skills, experience, personal qualities.

УДК 37.064.1

Литвин В. А.

**ХАРАКТЕРИСТИКА СУЧАСНИХ ПІДХОДІВ У ВИХОВАННІ
У МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ ВІДПОВІДАЛЬНОГО СТАВЛЕННЯ
ДО ВЗАЄМОДІЇ ІЗ СІМ'ЄЮ МОЛОДШОГО ШКОЛЯРА**

У статті схарактеризовано сучасні підходи у вихованні у майбутніх учителів початкової школи відповідального ставлення до взаємодії із сім'єю молодшого школяра. Розкрито актуальні завдання сучасного родинного виховання, місце і роль сім'ї у вихованні молодшого школяра, які заплановані в межах вивчення дисциплін психолого-педагогічного циклу. Виокремлено основні аспекти підготовки студентів педагогічних ЗВО до роботи з батьками учнів початкових класів. Визначено чинники, що зумовлюють пошук нових підходів до професійно-виховної підготовки майбутнього вчителя. Проаналізовано навчальний план, навчальні програми, підручники та навчальні посібники, що рекомендовані для студентів педагогічних ЗВО спеціальності 013 Початкова освіта.

Ключові слова: виховання, професійно-виховна підготовка, сучасні підходи, школа, сім'я, взаємодія сім'ї та школи.

Загальною проблемою вищої школи України є пошук найбільш ефективних шляхів, способів і технологій виховання студентської молоді, підготовки її для різних галузей життя суспільства, для виробничої сфери. Одним зі складників цієї проблеми є визначення нової місії сучасного педагога.

Сучасна ідеологія виховання віднайшла своє концептуально-правове відображення в Конституції України, Законі України «Про освіту», Законі України «Про вищу освіту» та низці довгострокових програмних документів: Національній доктрині розвитку освіти України у XXI столітті, Стратегії реформування освіти в Україні / Рекомендації до освітньо-виховної політики, Державній програмі «Вчитель», Державній програмі «Патріотичне виховання громадян України»; Державній національній програмі «Освіта» («Україна XXI століття»), Концепції виховання дітей та молоді в національній системі освіти, Концепції національно-патріотичного виховання молоді, Концепції «Нова українська школа». У вищезазначених документах ідеться про необхідність підвищення статусу виховання, подолання загрозливих здоров'ю нації явищ. Виховання громадянина, патріота, фізично й духовно розвиненої людини, професіонала можливе лише в цілісному педагогічному процесі.

Система підготовки студентів педагогічних ЗВО до роботи з батьками учнів початкових класів має на меті надати майбутнім учителям початкової школи систематизовані знання про специфіку організації виховного соціально-педагогічного процесу, технології постановки та здійснення виховних цілей, засоби щодо педагогічної роботи із сім'ями різних типів для покращення сімейного виховання, вміння співробітництва та взаєморозуміння з батьками учнів.

Ці процеси зумовлюють системне оновлення змісту освіти та перехід на нову структуру навчально-виховного процесу в середніх загальноосвітніх навчальних закладах. Саме організація спільної виховної роботи сім'ї та школи відіграє важливу роль у вирішенні завдань всебічного розвитку особистості та у вихованні школяра.

Ефективність роботи з батьками залежить від рівня педагогічної культури вчителя, його організаторських умінь і вимагає від педагога постійної роботи над собою. Важливість цієї роботи обумовлює ґрунтовну теоретичну та практичну підготовку майбутніх учителів під час навчання у закладі вищої освіти, з урахуванням сучасних підходів до вирішення цієї педагогічної проблеми.